

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.482.6

ДІЛОВИЙ ТУРИЗМ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

BUSINESS TOURISM OF THE TERNOPILA REGION: THE CURRENT SITUATION, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Лотиш О.Я.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної теорії,
Тернопільський національний економічний університет

Заклекта О.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної теорії,
Тернопільський національний економічний університет

Lothys Oksana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics
and Economic Theory,
Ternopil National Economic University

Zakleka Olga

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics
and Economic Theory,
Ternopil National Economic University

Статтю присвячено дослідженню сучасного стану, проблем та перспектив розвитку ділового туризму в Тернопільській області. Наведено матеріали і статистичні дані, що дають чітке уявлення про тенденції розвитку ділового туризму в регіоні. Розглянуто основні інфраструктурні складники ділового туризму та його місце у загальному обсязі туристичного ринку Тернопільської області. Здійснено аналіз і оцінку готельної, транспортної, ресторанної індустрії області як важливих складників успішної організації ділових поїздок. Акцентовано увагу на необхідності підтримки business travel у регіоні місцевими органами влади, що сприятиме розвитку даного виду діяльності. Виокремлено стримуючі чинники, зокрема нерозвиненість інфраструктури, яка перешкоджає вирішенню багатьох питань, що виникають у процесі підготовки бізнес-заходів.

Ключові слова: діловий туризм, інфраструктура ділового туризму, готельно-ресторанні комплекси, конференц-зали.

Статья посвящена исследованию современного состояния, проблем и перспектив развития делового туризма в Тернопольской области. Приведены материалы и статистические данные, которые дают четкое представление о тенденциях развития делового туризма в регионе. Рассмотрены основные инфраструктурные составляющие делового туризма и его место в общем объеме туристического рынка Тернопольской области. Осуществлены анализ и оценка гостиничной, транспортной, ресторанной индустрии области как важных составляющих успешной организации деловых поездок. Акцентируется внимание на необходимости поддержки business travel в регионе местными органами власти, что будет

способствовать развитию данного вида деятельности. Выделены сдерживающие факторы, в частности неразвитость инфраструктуры, которая препятствует решению многих вопросов, возникающих в процессе подготовки бизнес-мероприятий.

Ключевые слова: деловой туризм, инфраструктура делового туризма, гостинично-ресторанные комплексы, конференц-залы.

Business tourism is one of the most promising areas of modern tourism that has been developing most recently. Business tourism is the most profitable area and is of great economic importance to the region. Contemporary business tourism is becoming the most promising type of tourism because of its off-season, predictability, and high-income customer orientation. The main obstacle to the development of business tourism is the lack of proper hotel management. The infrastructure and information facilities of tourist sites do not meet the modern requirements. The article is devoted to the research of the current state, problems and prospects of development of business tourism in Ternopil region. The research uses induction and deduction methods, abstraction method, comparative analysis method. The article provides materials and statistics that give a clear idea of the trends of business tourism in the region. The main infrastructural components of business tourism have been characterized and indicated in its place in the total turnover of the tourist market of the Ternopil region. The hotel, transport and restaurant industry of the region is analyzed as important infrastructure components of successful business travel organization. A number of measures have been identified concerning the business tourism and meetings industries. The need to involve local authorities in supporting the development of business travel in the region is emphasized. Based on a survey of representatives of hotel and restaurant complexes on the development of business tourism, deterrent factors were identified, which elimination will contribute to the development of this type of activity. The analysis of the state of business tourism in Ternopil region managed not only to determine its level, dynamics of indicators, but also to outline ways to improve the tourist infrastructure of the region. One way to increase interest in business tourism is to directly support local authorities in facilitating investment in the regional infrastructure. The implementation of the proposed measures will help to increase the attractiveness of business tourism in Ternopil region for both national and foreign tourists.

Key words: business tourism, business tourism infrastructure, hotel and restaurant complexes, conference rooms.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Одним із найбільш перспективних та прибуткових видів туризму у світі є діловий туризм, який сприяє збільшенню доходів суб'єктів туристичної індустрії, оскільки «ділові туристи» мають значно більші фінансові можливості порівняно з іншими туристами. Останніми роками бізнес-тревел демонструє значні темпи зростання – близько 7,0%, незважаючи на збереження нестійких явищ в економіках як розвинених, так і країн, що розвиваються. На високі темпи його розвитку впливає, передусім, глобалізація світової економіки. За оцінками експертів СOT, частка ділового туризму у світі становить 20%. Діловий туризм є одним із найбільш економічно ефективних видів туризму у світі. Так, близько 50% доходів авіакомпаній, приблизно 60% доходів готелів і понад 70% доходів автопрокатних компаній створюється за рахунок обслуговування саме цієї категорії туристів. Ще одна особливість цього сектору – зростання попиту на комбіновані програми, які поєднують три-чотири дні праці і один-три дні заохочувального відпочинку. Отже, бізнес-туристи – ефективні клієнти для готелів і туристичних фірм. 55–60% готельних номерів у всьому світі бронюють саме бізнесмени і менеджери фірм. Добові витрати делегатів різноманітних ділових зустрічей, конгресів, симпозіумів перевищують \$345, а звичайний турист витрачає за день у серед-

ньому \$100–200 [1] За прибутковістю діловий туризм у розвинених країнах можна порівняти з нафтовим бізнесом. Діловий туризм, займаючи в загальній структурі туристичної сфери близько 20–25% за чисельністю туристів, забезпечує майже 60% прибутку даного виду економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженню проблем розвитку ділового туризму у світі та Україні присвячено низку праць зарубіжних та вітчизняних науковців: А. Александрова, Л. Агафонові, І. Беліцької, В. Безнесюка, В. Гаворецькі, М. Гасієва, Дж. Джафарі, В. Квартальнова, С. Кузик, М. Мальської, В. Федорченка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сегмент ділового туризму в останні десятиліття займає все більшу частку у загальному обсязі туристичної галузі. Однак пріоритетність розвитку ділового туризму в межах регіональної економіки потребує значної уваги як із боку туристичних суб'єктів, так і державних органів влади. Ця проблема потребує більш детального дослідження для визначення шляхів її подальшого усунення з використанням сучасного міжнародного досвіду.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження сучасного стану, проблем та перспектив розвитку ділового туризму в Тернопільській області.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Отримання Україною безвізового режиму спростило розвиток ділового туризму і розширило можливості залучення іноземних інвесторів як на територію України, так і Тернопільської області, яка є досить привабливою для «ділового туриста». Для успішного розвитку туризму на Тернопільщині, крім природно-кліматичних ресурсів, наявні також комплекс об'єктів історико-культурної спадщини, сприятливе екологічне середовище, вигідне географічне розташування з огляду на близькість кордонів з європейськими державами, розвинена система транспортного сполучення тощо.

Тернопільська область розташована у західній частині України, межує на півночі з Рівненською областю, на півдні – з Чернівецькою, на південному заході – з Івано-Франківською, на заході – з Львівською областю і простягається з півночі на південь на 195 км, а із заходу на схід – на 129 км. Відстань до сусідніх обласних центрів: Львова, Хмельницька – 120, 110 км, Чернівців, Івано-Франківська, Луцька, Рівного – 170, 150 км, до столиці – м. Києва – 500 км. Через Тернопільську область проходять міжнародні транспортні коридори у напрямках Берлін – Одеса та Балтійське море – Чорне море, а також область є досить наближеною до європейських кордонів. Тернопільщина знаходиться неподалік українського кордону з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією: відстань від обласного центру до кордонів цих країн становить від 220 до 350 км. Через територію області проходять залізничні лінії, які з'єднують Тернопіль із багатьма містами сусідніх країн. На заході – з Варшавою, Будапештом, Прагою, Братиславою, Загребом, Белградом, Софією, Віднем, на сході – з Москвою, Мінськом. Три автомагістралі, які перетинають Тернопільську область, з'єднують центр України зі Словаччиною, Угорщиною, Польщею та західну частину Білорусі з Румунією (головний коридор північно-південного напрямку на Балкани і до країн Середземномор'я). В обласному центрі знаходиться аеропорт «Тернопіль», який має статус міжнародного та перспективу розбудови інфраструктури, запровадження нових міжнародних авіаліній для пасажирських і вантажних перевезень. Серед найбільш значимих та відомих далеко за межами регіону релігійно-культурних пам'яток діють Свято-Успенська, Почаївська лаври і Зарваницький духовний центр. Нині Тернопіль є розвинутим центром освіти і науки, який досягнув визнання не лише в Україні, а й у світі. У місті здійснюють науково-освітню підготовку чотири вищі навчальні заклади. Обласний центр займає третє місце за кількістю студентів на 10 тис населення серед міст України. Попри багату духовну та культурну спадщину, Тернопільщина є осередком ділової активності. У реальному секторі економіки області функціонує 5 043 підприємства, серед яких є виробни-

цтва із загальновідомими брендами в Україні та експортери товарів [2]. Найбільш привабливими галузями економіки для іноземних інвесторів є сільське господарство, добувна промисловість, транспорт і логістика, виробництво харчових продуктів, енергетика та енергозбереження, IT-сектор.

У Тернополі проводиться чимало конференцій академічних і наукових інститутів. Вони, як правило, незначні за чисельністю учасників (від 100 до 300 осіб) і проводяться у стінах тієї чи іншої наукової або освітньої установи. Крім того, значна кількість заходів проводиться комерційними підприємствами і організаціями (від декількох десятків до декількох сотень учасників). Дедалі більшого значення набувають проведення конференцій із розвитку ділового туризму, організація вітчизняних і міжнародних виставок та ярмарок для широкого кола відвідувачів. У Тернополі діють представництва іноземних торгових фірм, авіакомпаній, банків, до яких приїжджають партнери з інших міст і країн світу.

Для організації ділового туризму проаналізуємо інфраструктурні ресурси Тернопільщини, зокрема:

1. інфраструктуру розміщення (готелі, мотелі, пансіонати, туристичні бази, бази відпочинку, кемпінги та ін.);
2. транспортну інфраструктуру (аеропорт, залізничний вокзал та станції, автовокзал, розгалужену мережу транспортних шляхів);
3. заклади харчування (ресторани, кафе, бари, їдальні та ін.);
4. розважальні заклади; заклади культури та мистецтва; торговельні центри;
5. організаторів туризму – туроператорів та турагентів.

Питання розвитку готельної індустрії особливо актуальне щодо розвитку туризму. Готельна індустрія виконує одну з основних функцій у сфері обслуговування туристів, забезпечує їх житлом і побутовими послугами під час подорожі. Стосовно інфраструктури розміщення, то нині на території України лише близько 20% готелів відповідають вимогам міжнародних стандартів якості за рівнем комфорту бізнес-класу. Проте більшість із них знаходиться у Києві, Львові, Одесі, Харкові, Дніпрі. На Тернопільщині у 2017 р. зареєстровано 57 готелів, які мають близько 3 тис номерів (табл. 1)

У Тернопільській області з 22 готелів, вибраних авторами для проведення дослідження, конференц-зали є лише у 14-х (за даними booking.com) та ще сім можливо взяти в оренду (драматичний театр, Палац кіно, «Бункермуз», «Соло Ной» та «Поліглот», Garden hall, ТРЦ «Подолляни»). Така незначна кількість конференц-залів є однією з багатьох проблем розвитку ділового туризму на Тернопільщині.

За даними booking.com, дамо якісну характеристику 22-х готелів, зареєстрованих на території Тернопільської області (табл. 2).

Таблиця 1

Показники розвитку готельних комплексів у Тернопільській області впродовж 2000–2017 рр.

№ зп	Показники	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Кількість готелів	27	29	38	46	49	59	58	57	59	57
2	Кількість номерів	1187	1094	1100	2124	2311	2516	2361	2611	2930	2907
3	Кількість осіб, що перебували у готелях	51,6	72,6	51,1	78,5	121,7	133,4	112,5	130,1	202,2	117,6

Таблиця 2

Якісна характеристика готелів Тернопільської області

№ зп	Назва готелю	Система класифікації готелів	Оцінка	Наявність конференц-залу (осіб)
1	Готельний комплекс «Юхнович»	3*	9,1	50
2	Готель «Тернопіль»	3*	8,3	220
3	Avalon Palace	3*	8,5	100
4	Premier Hotel Pochaiv	4*	9,3	-
5	Готель «Галичина»	3*	8,3	110
6	Готель «Алігатор»	4*	8,4	30
7	Готель «Пасаж»	4*	8,9	-
8	Pallada Hotel	4*	7,5	-
9	Reikartz «Почаїв»	4*	8,4	80
10	Hotel Kalyna	3*	8,9	40
11	Готель «Мішин-сіті»	4*	8,4	52
12	Готель «Едем»	4*	8,8	-
13	Zlagoda	3*	8,2	-
14	Panorama	4*	8,8	160
15	Orysa	4*	7,7	200
16	Sapsan	4*	9,2	140
17	Akant	4*	8,2	-
18	Monaco	4*	7,7	100
19	Kamelot	4*	7,7	100
20	Globus Hotel	4*	8,5	160
21	Kozats'ka Khata	3*	7,2	-
22	Nadiya	4*	6,9	600

Джерело: складено за даними системи Інтернет-бронювання *booking.com*

Слід також зазначити, що у місті Тернополі є можливість проведення ділових зустрічей у конференц-залах Garden hall, «Подолляни» – Podolyni Hall, котрі можуть умістити понад 200 учасників кожен. Ще одним ресурсом для проведення ділових зустрічей можуть стати тернопільські університети, у конференц-залах яких є все необхідне для проведення заходів із приблизною кількістю 150–200 осіб.

Важливим для бізнес-туристів є наявність у готелях бізнес-центрів, які у спеціалізованих готелях за кордоном пропонують широкий комплекс послуг для будь-якої категорії ділових гостей упродовж усього часу перебування клієнта в закладі. У готельному комплексі в Україні бізнес-центр найчастіше асоціюється з офісом, де поєднано послуги користування Інтернетом, факсом, окремо функціонує конференц-зал. Для відділів конференц-сервісу готелів Терно-

пільщини необхідна підготовка висококваліфікованих працівників, які були б здатні на відповідному рівні обслуговувати не лише форуми, конференції, семінари, конгреси, презентації тощо, а й організовувати корпоративні заходи культурно-розважального напрямку, тобто «дні компанії», свята, вечірки, поїздки містом тощо.

Окрім забезпечення гостей ділових форумів сучасною оргтехнікою, доступом до Інтернету, оперативною поліграфією, мобільною фуршетною групою, слід організувати можливість здійснення фінансових розрахунків бізнесу. Для цього в номері такого клієнта повинен бути своєрідний міні-офіс, котрий міг би створити сприятливі умови для роботи, відпочинку та зустрічей – своєрідне приміщення наближене до умов постійного місцезнаходження, щоб ділова людина могла завжди тримати «руку на пульсі».

Проведене опитування працівників готельно-ресторанних комплексів «Камелот», «Глобус», «Авалон Палац», «Сапсан» і центру вільного часу «Панорама», які переважно мають чотири зірки, засвідчило про наявність у них одного-двох конференц-залів місткістю 100–200 осіб для проведення ділових зустрічей, переговорів, корпоративних заходів та конференцій із таким обладнанням: мультимедійним проектором, екраном, звуковим обладнанням, акустичною системою, фліп-чартом, набором паперу і маркерів. Розміщення учасників відбувається за схемою: «Театр», «Шкільна розсадка», «П-подібна» та ін. Досліджуючи види послуг, які надають готельно-ресторанні комплекси, з опитувань осіб можна зробити висновки, що переважаючими є: безкоштовний паркінг, безпроводниковий Інтернет, увесь спектр готельних послуг (прання, прасування, хімчистка, обслуговування номеру) та сніданок (включений у вартість номера), фітнес-парк, літній майданчик, СПА-послуги, більярдна зала, кегельбан, галерея мистецтв, окремі кімнати для проведення переговорів, ресторан тощо. У всіх готельно-ресторанних комплексах, вибраних для дослідження, проводяться ділові бізнес-заходи. Стосовно організації їх проведення, то вона відбувається по-різному: в одних готелях є відповідальна особа, яка займається даними питаннями і контактує з інституціями, які мають причетність до організації бізнес-заходів, а в інших – спеціально підготовленого працівника немає, а в разі потреби залучаються сторонні організації. Найскладнішими в організації ділових бізнес-заходів, на думку опитаних, були такі проблеми:

- формування привабливої пропозиції для бізнес-клієнтів;
- нерозвиненість інфраструктури, яка перешкоджає вирішенню багатьох питань, які виникають у процесі підготовки бізнес-заходів;
- відсутність у складі готелів компетентного персоналу;
- різна ментальність та національні традиції, які не завжди співпадають і не дають можливості забезпечити високу ефективність даних заходів.

Складовою частиною транспортної інфраструктури ділового туризму є автовокзал. У лютому 2016 р. відкрився автовокзал міжнародного класу, який забезпечує автобусне сполучення з райцентрами та іншими населеними пунктами області, з окремими обласними центрами України. Сьогодні з Тернополя курсують автобуси до більшості європейських міст, відповідно, автовокзал відповідає усім міжнародним стандартам.

Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування Тернопільської області становить 5 003,6 км, із них 4 979,7 км (99,5%) – із твердим покриттям та 565,4 км залізничних колій. Щільність шляхів сполучення становить 361 км експлуатаційної довжини автомобільних

доріг із твердим покриттям та 41 км залізничних колій у розрахунку на 1 тис км² території, що є одними з найкращих показників серед областей України. Однією з проблем транспортної підсистеми є транспортно-експлуатаційний стан переважної більшості автомобільних доріг, який не відповідає сучасним вимогам та потребує поліпшення з урахуванням соціально-економічних потреб області. Сьогодні ремонту потребують 83% від усієї протяжності автомобільних доріг області [3]. Це суттєвий аргумент для залучення коштів на будівництво високоякісних доріг.

У Тернопільській області функціонує розвинута система пасажирських автобусних перевезень. На території регіону діють 26 автостанцій (переважно в районних центрах) і міжміський автовокзал у м. Тернополі. Вони забезпечують перевезення пасажирів у міжнародному, міжміському та приміському сполученні. Загалом в області функціонує понад 600 автобусних маршрутів різного значення.

Через Тернопіль проходить більшість важливих залізничних вузлів державного та міжнародного значення. Також є можливості скористатися швидкісними поїздами Intercity. Через зручне розташування залізничного вокзалу у центрі міста гості можуть досить швидко дістатися до будь-якого куточка міста.

Аеропорт «Тернопіль» знаходиться на відстані 2 км від самого міста, що дає туристам змогу швидко дістатися до необхідного закладу. Однією з проблем є те, що аеропорт не приймає міжнародних рейсів через своє матеріально-технічне забезпечення. Проте після проведення Міжнародного інвестиційного форуму «Тернопільщина Invest – 2017», де було розглянуто питання майбутнього аеропорту «Тернопіль», є перспектива його реанімації. Згідно з новим проектом, аеропорт матиме загальну площу понад 150 га та зможе приймати гостей з усього світу. У проекті також пропонується формування міжнародного логістичного центру, який, своєю чергою, буде надавати такі види послуг: міжнародні та внутрішні авіапослуги, якісні складські приміщення, функцію митниці та зберігання товарів, торгіві приміщення. Орієнтовна вартість проекту будівництва – 158 млн євро, а окупність проекту становить п'ять років [4].

Стіякі тенденції до економічного зростання та євроінтеграційні процеси в Україні, зростання попиту на офісні приміщення й ділові послуги високої категорії зумовлюють потребу розвитку інсентив-інфраструктури в державі. Для цього важливо розробити головні принципи створення сучасної туристичної інфраструктури, актуальні концепції побудови комплексних систем керування бізнес-готелями та бізнес-центрами і формування єдиного інформаційного простору. Для реалізації зазначених підходів необхідно проаналізувати шляхи та методи підвищення інвестиційної привабливості проєктів будівництва, модернізації сучасної мережі закладів

гостинності, якісного сервісного обслуговування ділових туристів.

На території Тернопільської області розміщена велика кількість гастрономічних та розважальних закладів, які надають якісні послуги. До 2018 р. на території області діяло близько 1,8 тис закладів ресторанного господарства. До них можна віднести також кафе, бари, піцерії, закусочні, заклади швидкого харчування тощо. Найбільше закладів ресторанної сфери і громадського харчування зосереджено у м. Тернополі – майже 300 об'єктів. Серед них слід виділити Jan Amor, Forum Hall, «Кнайпа 1540», «Старий млин», Garden Hall, Avalon Palace, ТРЦ «Подолляни», «Файне місто», «Ковчег» тощо. Значна кількість підприємств харчування розташована також у Буцацькому, Кременецькому та Теребовлянському районах. Найменше розвинуте ресторанне господарство у Підгаєцькому та Монастириському районах. Більшість закладів харчування функціонує у міських поселеннях, однак в останні роки зростає їх кількість також у сільській місцевості. Насамперед, багато ресторанних закладів відкриваються у селах, які розташовані на автошлях міжнародного та державного значення. Часто великі придорожні кафе і ресторани, крім обслуговування водіїв і пасажирів автотранспорту, надають послуги з обслуговування різних бенкетів. В останні роки на ринку ресторанних послуг активно розвивається сегмент спеціалізованих і концептуальних закладів.

Культурно-розважальна інфраструктура Тернопільщини включає музеї, театри та концертні організації, які завдяки своїй природі і впливу комунікаційних уявлень виступають як інформаційно-комунікативні системи, виконуючи функції збереження досягнень матеріальної і духовної культури та репрезентації культурних цінностей. У Тернопільській області функціонує 29 музеїв, шість відділів музейного показу, що працюють як музеї, а також по одній філії при Почаївському історико-художньому музеї та при Денисівському краєзнавчому музеї. Із загальної кількості музеїв, відповідно до їх профілю, 14 – комплексні, п'ять – літературні, по три – історичні та мистецькі, по дві – художні та ін. Основний фонд музеїв – 456,6 тис експонатів. Усі експонати належать до Музейного фонду

України, переважна більшість яких (79,3%) розміщена в комплексних музеях. У місті працюють два театри: Тернопільський академічний обласний театр актора і ляльки та Тернопільський академічний обласний український драматичний театр ім. Т.Г. Шевченка. Окрім того, діють обласна філармонія, муніципальний духовий «Оркестр Волі» та муніципальний Галицький камерний оркестр. У Тернопільській області налічується 110 демонстраторів фільмів, у яких зали для демонстрування фільмів розраховані на 12,2 тис місць.

Основними гравцями на ринку туристичної індустрії Тернопільської області є туроператори, турагенти та суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність. Допомогу в організації подорожей у 2014 р. надали 49 суб'єктів туристичної діяльності (з них 10 туроператорів, 35 турагенств, та чотири екскурсійні компанії). Послугами туристичних компаній Тернопільщини скористалися 9 066 осіб. Протягом останніх трьох років спостерігається зменшення кількості підприємств, що надають туристичні послуги, зокрема в 2013 р. на ринку функціонувало 70 суб'єктів туристичної діяльності, а вже в 2014 р. – лише 49. Відбулося значне скорочення діяльності туристичних агенцій

У табл. 3 представлено найбільш пріоритетні галузі економіки, які проводять ділові заходи в Тернопільській області.

Маючи значний потенціал в історичній, культурній, економічній та освітній сферах, на території Тернопільської області за останні п'ять років було проведено чимало заходів, які мали на меті об'єднати однодумців та стимулювати подальший розвиток економіки. Свідченням цього є Інвестиційний форум, який третій рік поспіль на Тернопільщині проводиться у новому форматі і збирає все більше іноземних учасників і представників дипломатичних установ.

Для аналізу динаміки та структури учасників інвестиційних форумів та результативності їх проведення у Тернопільській області впродовж 2014–2019 рр. на основі даних Управління міжнародного співробітництва та фандрайзингу Тернопільської обласної державної адміністрації проаналізуємо найбільш ефективні та результативні ділові заходи для регіону за останні роки, серед яких слід виділити такі, як:

Таблиця 3

Пріоритетні види діяльності за кількістю ділових заходів, що проводяться в Тернопільській області

Пріоритет	Секції видів економічної діяльності
1	Агропромисловий комплекс
2	Виробництво напоїв (ТОВ «Опілля», ТОВ «Микулинецький Бровар»)
3	Виробництво харчових продуктів (ПРАТ «Молокія», ТОВ «Тернопільський м'ясокомбінат»)
4	Освіта (національні університети, бізнес-школи)
5	Операції з нерухомим майном (автосалони, ТРЦ, офіс-центри тощо)
6	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів

1. VIII Міжнародний інвестиційний форум у м. Тернопіль (11–12 жовтня 2014 р.) об'єднав 404 учасників від області, 40 іноземних представників та 37 учасників з України, загалом – 481 особа. На форумі були присутні представники 14 країн світу, а саме: Великої Британії, Узбекистану, Італії, Польщі, Болгарії, Німеччини, Швеції, Швейцарії, Іспанії, Чехії, Кіпру, Естонії, Литви, Вірменії. Усі провідні підприємці (бізнесмени) області були активними учасниками форуму [5].

2. Міжнародний трейд-клуб в Україні у Тернопільській області (8–9 жовтня 2015 р.), метою якого було поліпшення ситуації у сфері зовнішньоекономічної діяльності. У заході взяли участь політики, посол з особливих доручень Міністерства закордонних справ України Олександр Данилейко, члени Міжнародного трейд-клубу в Україні з 12 країн, секретар Українського бізнес-клубу в Чехії Олесь Шокало, делегація Тауразького повіту Литовської Республіки на чолі з мером Тауразького самоврядування Сігітасом Мічулісом. На заході було представлено конкретні інвестиційні проєкти, зокрема в галузях сільського господарства, промислового виробництва, розвитку транспортної та туристичної інфраструктури, виробництва будівельних матеріалів.

3. Міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest – 2016» (19–20 травня 2016 р.), у якому взяло участь понад 25 офіційних делегацій із 20 країн світу: Словенії, Бельгії, США, Норвегії, Угорщини, Німеччини, Литви, Польщі, Сербії, Словаччини, Узбекистану, Грузії, Японії, Латвії, Аджарської Автономної Республіки, Франції, Чехії, В'єтнаму, Туреччини, Вірменії. Зокрема, представники офіційної делегації Автономної Республіки Аджарія (Грузія), Литви та Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) відвідали Тербовлянський район, ознайомилися з виробничими потужностями ТОВ «Микулинецький Бровар» та провели переговори з його керівництвом щодо налагодження співпраці суб'єктів господарювання Аджарії з ТОВ «Микулинецький Бровар». Цікавими для аджарської делегації виявилися пропозиції ТЗОВ «Феропласт» та ПАТ «Тербовлянська фабрика ялинкових прикрас». Представники районної адміністрації Шумського району обговорили питання налагодження співпраці стосовно створення молочних кооперативів із польськими партнерами. Налагоджено також контакти з німецькою компанією WIRSOL із перспективою побудови фотоелектростанції в Шумському районі. У рамках форуму президент Американської торговельної палати в Україні Андрій Гундер та делегація польських підприємців відвідали Бережанський район, де іноземні представники ознайомилися з виробничими потужностями заводу «Мікрон». Особливим видається візит Надзвичайного та Повноважного Посла Японії в Україні Сі'екі Сумі, який задекларував розширення інвести-

ційної діяльності в області (м. Чортків) підприємства зі 100%-м іноземним капіталом ТОВ «СЕ Борднетце-Україна» – системним розробником і постачальником продукції для автомобілів моделей Volkswagen Golf та Audi.

4. Міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest – 2017» (24–25 травня 2017 р.) об'єднав 450 гостей із 40 іноземних офіційних делегацій із 27 країн світу: Бельгії, Норвегії, Угорщини, Німеччини, Литви, Польщі, Сербії, Білорусі, Словаччини, Узбекистану, Грузії, Японії, Франції, Чехії, В'єтнаму, Туреччини, Вірменії та ін. [6]. Зокрема, на форумі було запропоновано кілька пропозицій від потенційних інвесторів щодо Тернопільського аеропорту. Слід виділити представників іранської авіакомпанії, що має представництво в Україні, які хочуть взяти частину аеропорту під техмайданчик, адже в жодному іншому аеропорту Західної України немає можливості ремонтувати літаки і проводити їх технічний огляд. Інша пропозиція стосується запуску з Тернополя регулярних пасажирських авіарейсів, але для цього необхідно суттєво відремонтувати термінал.

5. Міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest – 2018» (24–25 травня 2018 р.). У роботі форуму взяли участь понад 590 гостей, із них 200 – представники іноземних країн. Зокрема, на захід приїхали понад 30 іноземних делегацій, у тому числі представники дипломатичних установ. Представлено всі континенти, крім Австралії. Учасники секції «Агропромисловий комплекс – успішні проєкти та нові інвестиційні можливості» обговорили перспективи будівництва заморожувального комплексу для шокowego заморожування плодоягідних культур, заводу з глибинної переробки олійних культур та перспективи розвитку виробництва ягідних культур в області.

6. Міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest – 2019» (23–24 травня 2019 р.) об'єднав 630 гостей із 40 іноземних офіційних делегацій із 30 країн світу. Сьогодні у Тернополі працює майже 80 підприємств з іноземними інвестиціями. У нас присутні капітальні інвестиції майже з 30 країн світу – іноземний бізнес активно вкладає кошти в Тернопіль. А нещодавно Національне рейтингове агентство IBI-Rating повідомило про підвищення рейтингу інвестиційної привабливості міста Тернополя з рівня invA- до invA, що є одним із найвищих показників серед українських міст. Також декілька років поспіль авторитетне міжнародне видання fDi Intelligence, яке є підрозділом The Financial Times, визнає Тернопіль найбільш інвестиційно привабливим містом у категорії «Малі міста Європи» [5].

7. Бізнес-форум «Литва – Україна: досвід Європейського Союзу для Тернопільської області», який відбувся 5 листопада 2019 р. У рамках заходу було обговорено можливості розвитку та активізації українсько-литовської

співпраці. Представники литовського бізнесу представили проекти в галузях енергетики, інфраструктури та освіти.

На підставі проведеного опитування представників готельно-ресторанних комплексів становно стану розвитку ділового туризму в Тернопільській області зроблено такі висновки:

- відсутність сприятливих умов для залучення іноземних інвесторів у розбудову туристичної інфраструктури області;
- недоступність об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних осіб;
- нехтування міжнародним досвідом та європейськими стандартами у сфері розвитку бізнес-туризму;
- слабкий попит на бізнес-поїздки у зв'язку з низькою платоспроможністю населення та невідповідністю цін туристичних послуг рівню їхньої якості;
- низький рівень використання інформаційних технологій у галузі бізнес-туризму;
- незацікавленість підприємців туристичної сфери у розвитку своїх працівників;
- відсутність державного регулювання ринку туристичних послуг;
- політична та економічна нестабільність у країні скорочує потоки в Україну іноземних бізнес-туристів;
- недостатньо розвинена інфраструктура туристичної сфери (дороги, відсутність п'ятизіркових готелів у Тернополі, незабезпеченість готельного сектору конференц-залами);
- відсутність безвізового режиму з багатьма зацікавленими країнами;
- відсутність відділів організації бізнесових заходів у готельних комплексах;

– низький професійний досвід персоналу готельних комплексів в організації бізнес-заходів;

– відсутність посередницьких фірм на кшталт PCO/DMC, які виступають ключовими суб'єктами ринку туристичних послуг;

– недостатня реклама області як продукту бізнес-туризму.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Сьогодні діловий туризм належить до найбільш видатних феноменів XXI ст. і є основним сегментом ринку гостинності. Згідно з прогнозами Всесвітньої туристичної організації, у найближчі десять років у світі очікується справжній бум бізнес-туризму. Кількість ділових поїздок зросте приблизно в три рази, при цьому доходи від ділового туризму збільшаться приблизно у п'ять разів. Сучасний туризм із діловою метою стає найбільш перспективним видом туризму в силу своєї позасезонності, прогнозованості, орієнтації на клієнта з високим рівнем доходу.

Таким чином, проведений аналіз ділової активності в Тернопільській області дає змогу зробити висновок, що сегмент ділового туризму в регіоні розвивається динамічно, однак поки недостатньо туристичних агентств, які готові взяти на себе відповідальність за якісне виконання послуг у сфері business-travel. Організація ділових подорожей, які відбуваються з обов'язковою розважальною програмою, – досить складне завдання. Проте є надія, що розширення міжнародних бізнес-контактів зумовить розвиток ділового туризму в регіоні, підвищить рівень зайнятості у відповідних регіонах області, створить матеріальну базу для розвитку туризму загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Тенденции развития мирового рынка делового туризма. URL : <http://www.marketing.spb.ru> (дата звернення: 27.10.2019).
2. Державна служба статистики Тернопільської області. URL : <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/SZE/DP7.htm> (дата звернення: 30.10.2019).
3. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. URL : <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13246.pdf> (дата звернення: 03.11.2019).
4. Офіційний сайт Тернопільської міської ради. URL : <http://www.rada.te.ua> (дата звернення: 03.11.2019).
5. Звітність Управління міжнародного співробітництва та фандрайзингу Тернопільської ОДА. URL : <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/438.htm> (дата звернення: 25.10.2019).

REFERENCES:

1. Tendentsyy razvytiya myrovoho rynku delovoho turызma [World Business Travel Market Trends]. Available at: <http://www.marketing.spb.ru> (accessed 27 October 2019).
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ternopilskoi oblasti (2018) [State Statistics Service of Ternopil Oblast]. Available at: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/SZE/DP7.htm> (accessed 30 October 2019).
3. Infrastruktura rehioniv Ukrainy. Priorytety modernizatsii [Infrastructure of the regions of Ukraine. Modernization priorities]. Available at: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13246.pdf> (accessed 03 November 2019).
4. Ofitsiynyi sait Ternopilskoi miskoi rady [Official site of Ternopil city council]. Available at: <http://www.rada.te.ua> (accessed 03 November 2019).
5. Zvitnist Upravlinnia mizhnarodnoho spivrobitnytstva ta fandraizynhu Ternopilskoi ODA [Reporting by the Office for International Cooperation and Fundraising of Ternopil Regional State Administration]. Available at: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/438.htm> (accessed 25 October 2019).